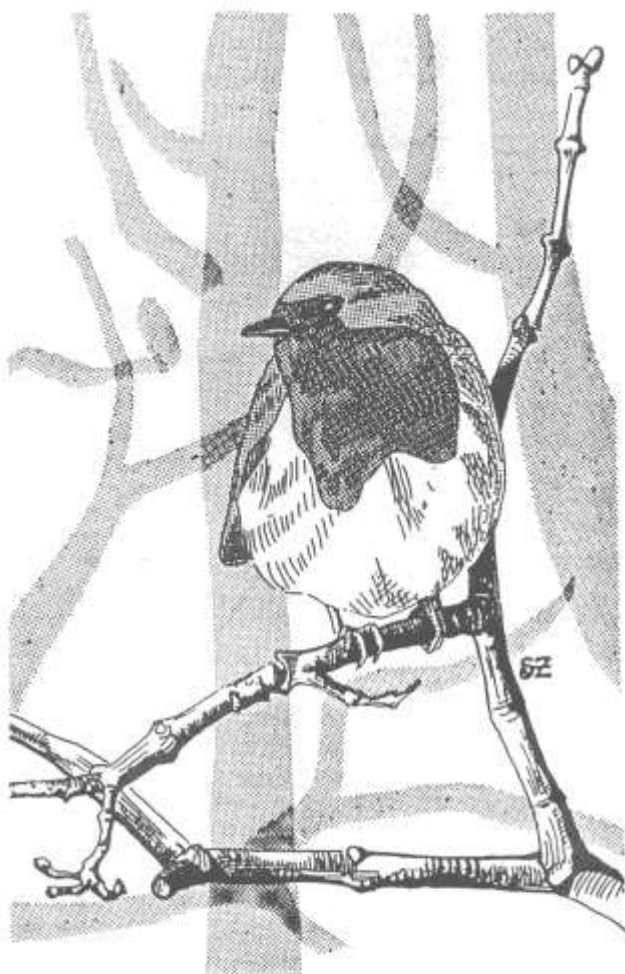

TUINVOGELONDERZOEK

IN

1993

TUINVOGELONDERZOEK

IN

1993

SUBGROEP AVIFAUNA
Dick A. Jonkers

VOGELWERKGROEP HET GOOI EN OMSTREKEN
Hilversum, 1994 Uitgave 92

© Copyright 1994 - Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken Hilversum.
De productie van deze uitgave kwam tot stand onder auspiciën van het Informatie- en Kenniscentrum Natuur (IKC) van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. Overname van gegevens is alleen toegestaan met bronvermelding en na schriftelijke toestemming van de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken. (95.002)

Illustraties: Ton Derks, Erwin van der Kolk, Marius Kolvoort, Guido van Leeuwen, Resi, Andrew Shaw.

Onderzoekmedewerkers (sters):

Aan het onderzoek is door de volgende personen meegewerkt:

I. van den Akker, R. van den Akker, H. Bal-kok, W. Bindt-Bonnes, Y. Bosman, L. Buwalda-Terlet, A. C. Driessen, W. Duurland, G. de Graauw, J. Grüber, W.J.A. Hoefnagel, F.C. Jager, D.A.Jonkers, A.C.L. van Klaveren-van Oord, E. Koning, H. Koopman, M.Kraal-Beykerk, C. Nieuwenhuizen-Kruseman, G.Marmelsteyn-Drialiner, Joh. A. Matthaei, A.M. van de Poel, P. van der Poel, L. van der Poel, M.Prins, C. Rotermundt, M.Rotermundt, P.Ruiter, P.Schut, A. Vermeule, I. van Woersem, J. Terlouw en M. Weitjens.

INHOUD

SAMENVATTING	5
1. INLEIDING	6
2. WERKWIJZE	6
3. RESULTATEN	6
3.1 Aantal deelnemers en regio	6
3.2 Inzendingen per seizoen	7
3.3 Gegevens over de tuinen	7
3.4 Voedselsituatie	8
3.5 Waargenomen soorten per seizoen	9
3.6 Aves exotica	26
4. DISCUSSIE	26
LITERATUUR	28
BIJLAGE	

SAMENVATTING

In 1993 ging het tweede jaar van het tuinvogelonderzoek in. Ondanks een klein verloop onder de waarnemers bleef het aantal medewerkers vrijwel gelijk aan dat van 1992. In totaal zijn 61 verschillende soorten in de tuinen waargenomen. Daaronder bevonden zich regelmatige bezoekers (16), met bekende soorten als Huismus en Spreeuw. Als regelmatige wintervogels kunnen Roodborst, Heggemus en Winterkoning worden beschouwd. Tot de soorten die vrij regelmatig zijn aangetroffen behoren Zwartkop, Groenling en Zwarte Kraai. Incidentele waarnemingen zijn er van Havik, Ransuil, Grote Gele Kwikstaart en Appelvink.

1. INLEIDING

Het tweede verslag van het tuinvogelonderzoek ziet met deze publikatie het licht. Steeds meer leden van de vogelwerkgroep beginnen zich te realiseren dat wat meer gericht kijken naar vogels in de eigen tuin een aparte charme heeft. Nog leuker is het wanneer blijkt, dat de gegevens, als zij maar op dezelfde wijze verzameld zijn, tevens een bijdrage aan vogelstudie kunnen leveren. Niet alleen de soorten vogels die de tuin voor één of meer facetten van hun levenswijze benutten, maar ook hun aantallen geven aanwijzingen over het soort tuinen en hun belangrijkheid. Verder komt er met behulp van dit onderzoek informatie beschikbaar over aankomst- en vertrekdata van vogels. Het fenologie-onderzoek van het voormalige Contactorgaan voor Vogelstudie is indertijd stopgezet, omdat het de meeste eerste waarnemingen van vogels in de weekeinden vielen.

2. WERKWIJZE

De werkwijze van het onderzoek bleef gelijk aan het eerste onderzoekjaar. Iedere deelnemer aan het onderzoek noteerde elke soort die van de tuin gebruik maakte en legde tevens vast hoe groot het aantal van zo'n soort was dat tegelijkertijd in de tuin verbleef of daar gebruik van maakte. Hieronder vallen ook vogels die bijvoorbeeld in een grote tuin op insecten aan het jagen zijn. De vogels die genoteerd zijn hadden dus een duidelijke relatie met de tuin. Het aantal is altijd wekelijks genoteerd op een speciaal formulier (bijlage 1), dat per kwartaal moest worden ingezonden. Op het formulier kunnen diverse andere bijzonderheden, van belang voor de interpretatie van de gegevens, worden ingevuld. Door middel van een nieuwsbrief worden de deelnemers elk kwartaal op de hoogte gesteld van eventuele bijzonderheden. Het onderzoek is opgesplitst in drie regio's: het Vechtplasseengebied (1), het Gooi (2) en Eemland (3).

3. RESULTATEN

3.1 Aantal deelnemers en regio

Aan het begin van het jaar was er een lijst met 36 personen, waarvan een deel ook al in 1992 aan het onderzoek had meegewerkt. Nadat alle formulieren waren verwerkt bleken er 30 medewerkers te zijn overgebleven, waarvan het merendeel na ieder kwartaal de formulieren terugstuurde.

Van de deelnemers woont een klein deel in het Vechtplasseengebied. De verdeling over de woonplaatsen was daar als volgt: Breukelen één, Weesp één, Nederhorst den Berg één en Kortenhoef ook één. In het Gooi waren dat er in Hilversum dertien, waarvan drie in de Hilversumse Meent, Huizen vier, Laren twee en Blaricum twee en Naarden een. In Eemland waren geen medewerkers. Buiten deze regio was de verste telplaats Soest met één deelnemer en er wonen ook nog drie deelnemers in Baarn en

één deelnemer in Maartensdijk. De onderzoekmedewerkers wonen dus niet gelijk over het gebied verdeeld. Hilversum en Huizen leveren de meeste gegevens. Zowel uit het Vechtplassengebied (Vreeland, Nigtevecht, Muiden, Muiderberg, Ankeveen als 's-Graveland zijn medewerkers van harte welkom. Dit geldt eveneens voor Naarden en Bussum, waar toch veel vogelwerkgroepleden wonen. Uit Eemnes zijn eigenlijk door de ligging aan de rand van de Eempolders gegevens noodzakelijk.

3.2 Inzendingen per seizoen

Van het winterseizoen kwamen de meeste formulieren binnen, in totaal 27. De inzendingen van lente, zomer, herfst en winter ontlieden elkaar niet zoveel met respectievelijk 23, 22 en 21 teruggekomen formulieren. De verschillen tussen het aantal deelnemers en het aantal geretourneerde formulieren worden veroorzaakt doordat deelnemers afhaakten en niet alle formulieren per kwartaal werden terug gezonden. Vergeleken met 1992 waren de aantallen formulieren per kwartaal vrijwel gelijk.

3.3 Gegevens over de tuinen

Evenals vorig jaar ligt één tuin in dichte bebouwing en het overgrote deel (21) bevindt zich tussen open bebouwing. Kleine tuinen (10) en middelgrote tuinen (21) zijn ongeveer gelijk vertegenwoordigd. Van alle tuinen liggen er tien in de omgeving van agrarisch gebied en twaalf in de omgeving van bossen. Tuinen uit het centrum van bebouwde kernen komen niet in het onderzoek voor, wat ook al blijkt uit de grootte van de tuinen. De drang van leden die daar wonen om aan het onderzoek deel te nemen ontbreekt, omdat men denkt dat er toch niets te zien is. Degenen die met het onderzoek stopten gaven vaak als reden op, dat zij te weinig zagen en als dat wel zo was het steeds om dezelfde soorten ging.

De structuur van tuinen is voor vogels van groot belang. Al dan niet in combinatie gaven negentien medewerkers op, dat er loofbomen in de tuinen stonden en in dertien daarvan kwamen en/of naaldbomen voor. Heggen en struiken (24) ontbraken vrijwel nergens. Het zijn niet alleen schuil- en nestgelegenheden. Wanneer in een wijk tuin na tuin heggen voorkomen, fungeren die als een soort ecologische verbindingszone, waarlangs en door vogels zich kunnen bewegen. Gazons kwamen in eenentwintig tuinen voor en in twaalf tuinen bevond zich ook een vijver (tje). Merels en andere lijsterachtigen en spreeuwen profiteren hiervan. In wat grotere tuinen houdt een soort als de Houtduif zich op zo'n plaats graag op. Het aantal nestkasten in de tuinen is groot. Het is een goede indicatie voor de aantallen die in steden en dorpen hangen en verklaart de aanwezigheid van koolmezen. Bijna het hele jaar door is deze soort in bebouwde omgevingen waar te nemen, vaak op niet al te grote afstand van het kastje waarin gebroed is of waarin 's winters geslapen wordt.

3.4 Voedselsituatie

Vooraf voor cultuurvolgende soorten als Huismus, Spreeuw en Merel maar ook voor mezen, kauwen en in de winter kokmeeuwen is aanbod van voedsel dat door mensen wordt verschaft essentieel. Of een winter streng is of niet doet er weinig toe, gevoerd wordt er. Overigens niet alleen door de deelnemers aan het onderzoek. In het winterseizoen voerden dertien deelnemers regelmatig op de grond en/of eenzelfde aantal keren op een voerplank. Hangend voer werd in acht gevallen verstrekt. In elf tuinen werd soms op de grond gevoerd en in zeven tuinen ook of alleen op de voerplank of voertafel. Het aantal tuinen waar soms hangend voedsel werd aangeboden bedroeg zeven. Water om te drinken en te baden was in zeventien tuinen aanwezig. In de herfst was het aantal tuinen waarin regelmatig werd gevoerd even groot als in de winter. Daar stond tegenover, dat er in acht tuinen soms werd gevoerd. De meeste medewerkers stopten na de winter met voedselverstrekking. Er waren echter vier deelnemers, die in de lente doorgingen met geregeld voeren en er bleven er even zoveel doorgaan met soms voeren. Daarna was er in de zomer nog maar één tuin over waarin regelmatig werd gevoerd en in vier gevallen gebeurde dit af en toe.

Een natuurlijk aanbod van voedsel was in de vorm van bessen in negentien tuinen aanwezig en als zaden in veertien tuinen te vinden. Hierbij moet worden gedacht aan bijvoorbeeld vuurdoorns, waar vooral merels en in strenge winters koperwieken en kramsvogels verzot op zijn. Goudvinken eten graag bessen van kamperfoelie en overwinterende zwartkoppen worden wel waargenomen op het peperboompje of bij de bessen van klimop. Bramen en daarvan staan er soms nogal wat stekelloze in tuinen, zijn niet veilig voor merels en de "Butter ball" met zijn gele vruchten wordt tot ver in de winter bezocht door merels, spreeuwen en zelfs Vlaamse gaaien. Het zou interessant zijn om gecombineerd met het tuinonderzoek eens na te gaan wat voor vruchten en zaden en wanneer door de diverse vogelsoorten

Zwartkop	+		+		+	+	+		+					
Tuinfluiters													+	
Tjiftjaf									+			+	+	+
Goudhaantje	+	+	+	+	+		+	+	+		+	+	+	
Koolmees	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
Pimpelmees	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
Zwarte Mees	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
Kuifmees		+	+	+	+	+	+	+	+	+				
Glanskop									+	+	+	+		
Matkop	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
Staartmees	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
Boomklever	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
Boomkruiper				+					+	+	+	+		
Groenling	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
Putter				+				+						
Sijs	+		+	+	+	+	+	+	+	+		+	+	
Goudvink	+		+	+			+	+	+	+	+			
Vink	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
Keep					+		+	+	+					
Huismus	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
Ringmus	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+		
Spreeuw	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
Zwarte Kraai	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
Kauw	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
Ekster	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
Vlaamse Gaai	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	

Blauwe Reiger

A Eén exemplaar kwam in Blaricum bij een vijvertje van nog geen m² kijken of daar soms wat vis te verschalken was. In Hilversum is een tuin zelfs twee keer door een Blauwe Reiger bezocht.

C Die zelfde tuin kreeg in de zomer nogmaals bezoek.

D In de herf-- was een tuin in de Hilversumse Meent aan de beurt.

Sperwer

Tijdens alle seizoenen zijn tuinen door sperwers bezocht.

A In Blaricum en Huizen is deze soort in twee tuinen waargenomen, waarvan in één vrij regelmatig. Ook in Naarden en Soest jaagde een Sperwer in een tuin. Aan de oostrand van Hilversum kreeg een tuin af en toe bezoek van een exemplaar.

B Van april -juni stooft vrij geregeld een exemplaar door de Bijvanck in Blaricum.

C In Kortenhoef en Laren zijn in de zomer exemplaren genoteerd en lieten zich sperwers in Blaricum en Hilversum zien.

D De herfst was goed voor vier tuinen waarin een Sperwer is gesignaleerd: Breukelen, Hilversum, Huizen en Kortenhoef.

Van tenminste vier plaatsen is bekend dat daar sperwers in de buurt broeden. Deze exemplaren gaan dan voor huismussen op jacht in de nabije bebouwing.

Havik

B Bij Hilversum- oost is eenmaal een Havik gesignaleerd. In de omgeving wordt door deze soort gebroed. Dit exemplaar kwam op de kauwen jagen die zich in de tuin ophielden

Boomvalk

B Aan de Utrechtseweg in Hilversum is een keer een Boomvalk gezien.

C In Breukelen hield zich in augustus een exemplaar op.

Torenvalk

C Eind juli begaf een Torenvalk zich in een tuin in Soest.

Kokmeeuw

Deze soort is geregeld en gedurende het hele jaar gesignaleerd.

A Kokmeeuwen voelen zich sterk aangetrokken tot plaatsen waar voedsel wordt verstrekt. Vooral brood en kaas werken als een magneet. In Huizen kwamen op een voerplaats voortdurend exemplaren, met een maximum van zes tegelijk. In de Hilversumse Meent waren er eenmaal veertien exemplaren aanwezig.

B Met het vorderen van de lente verdwenen de meeuwen en waren zij incidenteel in tuinen aan te treffen.

C Soms is plaatselijk een exemplaar gesignaleerd. Meeuwen uit kolonies gaan af en toe binnen de bebouwing op zoek naar voedsel.

D Bijna elke week waren in dit seizoen weer kokmeeuwen in de tuinen te vinden, met als maximum twaalf exemplaren in een tuin in Hilversum- oost.

Holenduif

Van deze soort kwamen slechts twee meldingen binnen, waarvan een exemplaar in de winter twee weken achtereen in Hilversum in dezelfde tuin kwam. In de lente hield zich een Holenduif in een tuin in Baarn op. Beide waarnemingsplaatsen liggen in de buurt van broedgebieden.

Houtduif

A Gemiddeld bedroeg het aantal tuinen dat deze winter bezocht is 48% en dat is heel wat minder dan in 1992, toen 70% van de tuinen bezocht is.

B Het is normaal dat met het naderen van de broedtijd de tuinen niet zo frekvent worden aangedaan. Met 40% was het percentage niet eens zo veel lager dan in de winter, wat zou kunnen inhouden dat de houtduiven in de onmiddellijke omgeving broeden.

C In de zomer steeg het aantal tuinen dat bezoek kreeg tot 45%, waarbij vrijwel altijd één of twee en maximaal vier exemplaren tegelijk zijn gezien.

D Het laatste kwartaal zakten de visites tot 34%, maar de aantallen per waarneming waren iets groter, met een maximum van negen exemplaren.

Turkse Tortel

A Deze soort behoort tot de geregelde tuinbezoekers in de winter. Over het hele seizoen genomen is 86% van de tuinen bezocht en in de meeste gevallen gebeurde dit vrij geregeld. Het maximum aantal was 17 exemplaren; meestal waren het er een of twee.

B In de lente kwamen de Turkse tortels veel onregelmatiger op bezoek, al bleef het bezoekpercentage nog 74%.

C Daarna - in de zomer- zette een daling in en was het 40%.

D Hoewel de verwachting was dat na het broedseizoen de stijging weer in zou zetten, gebeurde dit niet en zijn in 38% van de tuinen een keer of meermalen exemplaren gesignaleerd. Het maximum in die periode was acht exemplaren.

Ransuil

Een Ransuil is nu niet bepaald een soort die in een tuin zal worden aangetroffen. De exemplaren die zijn genoteerd broeden in de omgeving van de tuinen, waar zij zijn gesignaleerd en gingen daar 's avonds op jacht.

A In Blaricum kwam af en toe een exemplaar langs. In Hilversum-oost tegen de Zuiderheide aan gebeurde dit een keer.

B Gedurende het voorjaar is hetzelfde geconstaterd.

Gierzwaluw

Er waren maar weinig formulieren waarop gierzwaluwen stonden ingevuld. De gegevens die zijn doorgegeven kunnen afkomstig zijn van medewerkers met tuinen waarin inderdaad gierzwaluwen foerageren. De soort heeft de gewoonte op zoek naar insecten ook achter huizenrijen langs te scheren. Het hangt dan van de interpretatie van de waarnemer af of men dit stukje jachtgebied nog tot de tuin rekent.

Grote Bonte Specht

A Grote bonte spechten worden niet zoveel in tuinen waargenomen. Als dit wel zo is, ligt de tuin in een villawijk, parkachtige omgeving of dicht bij een bos. Gedurende de winter kregen zeven tuinen bezoek. Vetbollen en dergelijke trekken de spechten aan.

B In de lente waren dit er vijf. Twee keer gebeurde dit in de Hilversumse Meent, een nieuwbouwwijk. Een keer "liep" een Grote Bonte Specht over een gazon.

C Het zomerseizoen was goed voor zeven waarnemingen.

D De herfst evenaarde dit getal.

Slechts in enkele gevallen zijn twee spechten tegelijk gezien. Het overgrote deel van de waarnemingen heeft betrekking op één exemplaar.

Kleine Bonte Specht

Van deze soort is in een tuin in Maartensdijk in de periode 21-28 februari een exemplaar gesignaleerd.

Boerenzwaluw

Evenals bij de andere zwaluwen zijn hiervan onregelmatig waarnemingen doorgegeven. Voor deze soort geldt hetzelfde als bij de Gierzwaluw.

Huiszwaluw

Voor de Huiszwaluw geldt hetzelfde als bij de Boerenzwaluw. De waarnemingen kwamen alleen van de Hilversumse Meent. Dit kunnen exemplaren zijn geweest uit een kolonie die hemelsbreed op enkele honderden meters afstand van deze lokatie is ontdekt.

Witte Kwikstaart

Eind maart hield zich in Nederhorst den Berg, in een tuin in het landelijk gebied, een exemplaar op. In de zomer was dat weken achtereen het geval in Breukelen. Vermoedelijk broedde de Witte Kwikstaart daar in de omgeving. Vanaf half augustus bezocht een exemplaar een tuin in Kortenhoef. Een laat exemplaar was eind november nog in Breukelen aanwezig.

Grote Gele Kwikstaart

Een dergelijke soort in de tuin is een buitenkansje. In de week van 12-19 december is een exemplaar in Breukelen gesignaleerd.

Tabel 2. Wekelijkse waarnemingen in de lente.

Sperwer	+	+	+	+									
Boomvalk												+	
Kokmeeuw						+	+			+			
Holenduif										+			
Houtduif	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
Turkse Tortel	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Ransuil		+	+	+			+						
Gierzwaluw				+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Gr. Bonte Specht	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+		
Boerenzwaluw				+									+
Winterkoning	+	+	+	+	+	+	+		+	+	+	+	+
Heggenus	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Grote Lijster		+	+										
Zanglijster	+	+	+	+	+	+	+		+	+		+	
Merel	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Zwarte Roodstaart				+									
Roodborst	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Spotvogel									+				
Zwartkop	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Tuinfluitier	+	+							+	+			
Braamsluiper				+	+		+	+					+
Fitis			+	+	+	+				+		+	+
Tjiftjaf	+	+	+	+	+	+	+		+	+	+	+	+

Fluiter				+									
Goudhaantje	+	+	+	+	+	+		+					
Grauwe Vliegen- vanger						+		+				+	
Koolmees	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Pimpelmees	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Zwarte Mees	+	+	+	+	+	+	+			+			
Kuifmees				+						+		+	
Glanskop	+	+	+										
Staartmees	+	+	+	+	+	+	+	+				+	+
Boomklever	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Boomkruiper	+	+	+	+	+	+		+	+	+	+	+	+
Groenling	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Putter	+	+		+	+								
Sijs		+			+					+			
Goudvink		+					+		+				
Vink	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+		
Huismus	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Spreeuw	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Zwarte Kraai	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Kauw	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Ekster	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Vlaamse Gaai	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Havik										+			

Winterkoning

A In 21 tuinen is de Winterkoning zeer regelmatig aangetroffen.

B Tijdens het broedseizoen gebeurde dit in enkele tuinen nog regelmatig, wat zou kunnen inhouden dat de soort daar ergens broedt. Het totale aantal tuinen met waarnemingen bedroeg negen.

C In de zomer kon de Winterkoning in die tuinen regelmatig gezien worden; in zeven tuinen is de soort toen gesignaleerd.

D De winterplekken kregen in de herfst weer bezoek. Het aantal tuinen met exemplaren liep toen op tot negentien, het helft van het aantal tuinen waarin aan het onderzoek wordt deelgenomen.

Heggemus

A De Heggemus scoort goed met zijn bezoeken. In zesentwintig tuinen (62%) zijn waarnemingen gedaan, met als opvallende uitschieter een waarneming van vier exemplaren tegelijk. Meestal waren dat er twee.

B Het naderen van de lente zorgde ervoor dat de waarnemingen veel onregelmatiger plaatsvonden en in totaal zeventien tuinen bezoek kregen. Absolute klapper was een tuin in Hilversum met zeven exemplaren.

C De terugloop zette door naar in totaal veertien tuinen met waarnemingen in de zomer, met in veel gevallen periodes waarin de soort niet is gezien.

D Tegen de herfst keerden de heggemussen terug en zijn zij in de helft van het aantal tuinen gezien.

Grote lijster

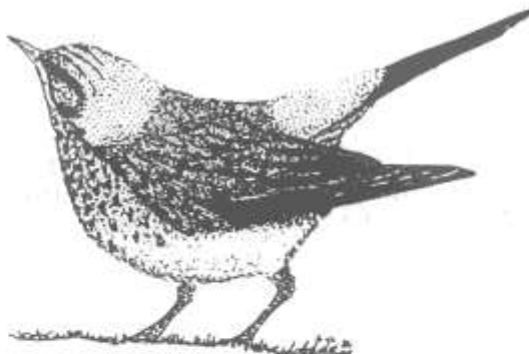
Deze soort wordt in het Gooi weinig waargenomen. Rond half april hield zich een exemplaar in een tuin in Hilversum-oost op. Mogelijk is de soort daar in de omgeving broedvogel, want in deze periode zitten de meeste grote lijsters al op eieren.

Zanglijster

De stand van deze soort gaat niet alleen in Nederland, maar ook elders in Europa achteruit. De plaatsen waar de waarnemingen zijn gedaan liggen allemaal in parkachtige of bosachtige omgeving. Over het hele jaar genomen zijn op die plaatsen in vier tuinen in alle seizoenen exemplaren gesignaleerd. Het betrof dan een exemplaar.

Kramsvogel

Het was goed te merken dat het geen strenge winter was. Alleen begin november was er een waarneming van drie kramsvogels in Kortenhoef.

Koperwiek

A Meestal ging het om een exemplaar. In zeven tuinen is de soort aangetroffen en vrijwel altijd slechts een keer.

D In de herfst trekken koperwieken massaal door en in die periode zijn zij incidenteel in tuinen die in buitenwijken liggen gezien. In villatuinen, parkachtige omgeving en ruime tuinen met gazons bleven zij soms weken achtereen pleisteren.

Merel

De Merel heeft de Huismus als meest algemene vogel verdrongen. Het hele jaar door zijn in alle tuinen wekelijks merels gezien. De aantallen varieerden van twee tot vijf exemplaren en in een geval in Hilversum kwamen een keer zelfs acht merels tegelijk voor. Hoofdzakelijk ging het altijd om twee exemplaren, waarbij de paren hun voedselterritorium nogal eens tegen indringers verdedigden.

Gekraagde Roodstaart

In de tweede decade van september is een exemplaar in een tuin in de Kerkelanden (Hilversum) gezien.

Zwarte Roodstaart

Een tuin in een nieuwbouwwijk in Huizen kreeg eind april bezoek van een Zwarte Roodstaart.

Roodborst

A De Roodborst hield zich in alle tuinen die zijn gecontroleerd op. Eind maart waren daar vrijwel overal nog een tot twee exemplaren aanwezig. Normaliter zijn zij in die periode al lang verdwenen.

B Na de tweede week van april bleken zij te zijn weggetrokken. In veertien van de drie-entwintig tuinen bleven roodborsten aanwezig.

C Het aantal bleef tijdens de zomer vrijwel onveranderd en zou kunnen duiden op broeden in de omgeving. In tuinen waaruit de vogels in de lente waren verdwenen, keerden zij vanaf eind augustus (Kerkelanden), eind september (Hilversum-noord en Blaricum) terug.

D In het laatste kwartaal waren alle tuinen weer regelmatig bezet.

Spotvogel

Half mei is een exemplaar in Hilversum-oost gesignaleerd.

Zwartkop

De Zwartkop begint in het Gooi een overwinteraar te worden. Er zijn vier winterwaarnemingen gedaan.

A Begin januari is een ♂ in Hilversum -noord gezien en rond half januari was er een ♂ en eind maart een ♀ in Maartensdijk. In Kortenhoef was in februari drie weken achtereen een exemplaar aanwezig en in Baarn in de tweede week ook.

B In de lente was er doortrek en is de soort in nieuwbouwwijken gezien. Zeven tuinen kregen bezoek. Enkele tuinen liggen in wijken met veel begroeiing en de soort is daar broedvogel, zoals in de Hilversumse Meent.

C In totaal kregen vijf tuinen bezoek van zwartkoppen, vooral tegen eind september.

D Verspreid over dit seizoen zijn vier tuinen bezocht, waarvan enkele nog eind december.

Tuinfluiter

A Eind maart bezocht een exemplaar een tuin in Huizen.

B Rond half april zat een exemplaar in een tuin in Baarn en in Maartensdijk verbleef van half mei tot eind juni een Tuinfluiter.

Braamsluiper

B In Breukelen is eind april/begin mei een exemplaar gesignaleerd en vanaf half mei scharrelde een Braamsluiper regelmatig in een tuin in Blaricum.

C Nadien is af en toe een exemplaar in de laatstgenoemde tuin gezien. Een paar broedde in de onmiddellijke omgeving. Na de eerste week van juli is er geen Braamsluiper meer gezien.

Fitis

Hoewel de Fitis een broedvogel is van jonge beplantingen in nieuwbouwwijken, waren er weinig waarnemingen.

B Van slechts vier tuinen kwamen waarnemingen binnen en deze hadden betrekking op min of meer frekvent gesignaleerde exemplaren

C In de zomerperiode waren dit er drie.

Tjiftjaf

A Begin maart is in Blaricum het eerste exemplaar gesignaleerd.

B Vanaf begin april is de Tjiftjaf in zes tuinen gezien, voornamelijk in villatuinen.

C In de zomer was dit aantal opgelopen tot tien waarnemingen, Behalve van vermoedelijke broedvogels zijn hier ook waarnemingen van doortrekkers in de laatste weken van september bij.

D In vier tuinen zijn nog tjiftjaffen waargenomen.

Fluiter

Eind april verbleef een exemplaar in een tuin in Hilversum-oost.

Goudhaantje

A Zeven tuinen, hoofdzakelijk villatuinen en een enkele keer een tuin in een nieuwbouwwijk kregen bezoek van goudhaantjes

B In de lente zijn dit maar vier tuinen geweest.

D Door de trek liep het aantal tuinen met waarnemingen op tot twaalf.

Vuurgoudhaantje

D Twee weken achtereen verbleef vanaf eind november een exemplaar in een tuin in een nieuwbouwwijk in Huizen.

Groenling		+	+	+	+	+	+		+	+			+
Sijs	+												+
Kneu						+							
Vink	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Huismus	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Spreeuw	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Zwarte Kraai	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Kauw	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Ekster	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Vlaamse Gaai	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

Grauwe Vliegenvanger

Van 9 t.e.m. 13 juni bezocht een exemplaar regelmatig een tuin in een nieuwbouwwijk in Huizen. In oktober is daar nog een keer een exemplaar gezien.

Koolmees

De Koolmees behoort tot een van de algemeenste tuinvogelsoorten in het Gooi.

A Alle tuinen (27) kregen regelmatig bezoek van koolmezen.

B Ook in het broedseizoen bleef dit zo, al waren er periodes waarin geen enkel exemplaar is gezien.

C Daarna bleef de belangstelling groot, want in negentien van de eenentwintig tuinen is de soort gesignaleerd.

D De volle honderd procent van de tuinen was in deze periode weer bezet. Over het algemeen ging het om een of twee exemplaren, maar er waren ook waarnemingen van groepjes tot maximaal zes koolmezen.

Pimpelmees

A Op twee na kregen alle tuinen bezoek, meestal regelmatig, al waren er plekken waar soms weken achtereen geen Pimpelmees is gezien.

B De situatie in deze periode was ongeveer gelijk aan de vorige. Na half april bleven uit enkele tuinen de pimpelmezen weg.

C Vanaf het begin van de zomer bleef de situatie vrijwel onveranderd en tegen eind september raakten tuinen opnieuw bevolkt.

D Alle tuinen kregen weer bezoek, waarvan enkele soms en zeer onregelmatig.

Zwarte Mees

A Drie tuinen zijn bezocht. Een ervan lag in een nieuwbouwwijk en daar verbleef eind maart een exemplaar.

B Evenals in de vorige periode zijn in drie tuinen zwarte mezen gezien.

C Deze periode waren het twee tuinen met eind juni opeens exemplaren in de nieuwbouw van Blaricum.

D Vanaf begin januari dook de soort opeen op in de componistenwijk van Hilversum en zijn in tien tuinen exemplaren gezien. Eind september trokken in Falsterbo (Zweden) grote aantallen naar het zuiden.

Glanskop

A In Baarn hield zich eind februari een exemplaar in een tuin op.

B Dit seizoen kreeg een villatuin in Hilversum bezoek van een Glanskop.

C idem

D Zowel de bovenvermelde tuin in Baarn als die in Hilversum zijn in deze periode bezocht.

Matkop

A De hele winter verbleef een exemplaar in een villatuin in Hilversum.

B Deze periode zijn in twee tuinen waarnemingen van matkoppen gedaan.

Staatmees

A Staatmezen deden vrij regelmatig de tuinen aan. In zestien tuinen zijn groepjes gezien, met als maximum twaalf exemplaren.

B Negen tuinen kregen bezoek en het maximum in deze periode was twaalf exemplaren in een groep.

C Het zomerseizoen was goed voor zeven bezochte tuinen. De maximale groepsgrootte was 18 exemplaren

D Het aantal tuinen dat werd aangedaan nam toe tot dertien; veelal betrof het kleine groepjes tot zes exemplaren.

Boomklever

A Parkachtige omgeving genoot de voorkeur. Vijf tuinen kregen bezoek.

B Dit seizoen bleef het aantal bezochte tuinen beperkt tot drie. Hetzelfde gold voor de zomer en de herfst.

Boomkruiper

A Hoewel de boomkruiper dezelfde voorkeur aan de dag legde als de Boomklever, zijn zij ook wel in een andere omgeving gesignaleerd. In totaal zijn vijf tuinen bezocht.

B Dit aantal liep terug tot drie in de lente en dit bleef in de overige seizoenen gelijk.

Appelvink

Eind november zijn twee exemplaren in een tuin in Baarn waargenomen.

Groenling

Deze soort is het hele jaar door in verscheidene tuinen gezien.

A In zeventien tuinen kwam de soort voor; vooral tuinen in een parkachtige omgeving zijn bezocht.

B In de beginmaand van deze periode zijn de meeste waarnemingen gedaan; in totaal zijn acht tuinen bezocht.

C Het aantal tuinen waarin de soort is gezien bleef onveranderd.

D Zeer ongeregeld, maar wel in vijftien tuinen is de Groenling gesignaleerd.

Putter

A Van de Putter zijn weinig waarnemingen doorgegeven. Eind januari waren 16 exemplaren in een tuin in de Hilversumse Meent en eind maart hielden twee exemplaren zich enige tijd achtereen in een tuin in Hilversum-oost op.

B Van half tot eind april was er een exemplaar in Breukelen. Waarschijnlijk broedt de soort in de omgeving. Begin april werd de tuin in Hilversum-oost door maximaal vier exemplaren bezocht.

D De enige waarnemingen uit deze periode stammen uit Korten hoof. Daar waren begin november drie exemplaren en begin december een exemplaar aanwezig.

Sijs

A In negen tuinen kwamen sijzen voor. De waarnemingen lagen verspreid over de hele periode, maar zijn vooral vanaf half februari gedaan. Het maximum aantal was veertien exemplaren.

B Tot half april zijn nog sijzen in de parkachtige delen van Hilversum gezien. Het gaat hier om twee waarnemingen. Verder zwierf een groepje van vijf exemplaren (paar met jongen?) begin juni in een tuin in Hilversum-oost rond.

C Begin juli is in die tuin nog een exemplaar gezien. Een groep van dertig sijzen vloog eind september in een tuin in Baarn rond.

D Begin oktober verbleef in een tuin in Baarn een groep van 26 exemplaren en vanaf half oktober was er een groep van 20-30 sijzen in Hilversum -noord. Het totale aantal waarnemingen in die periode was acht.

Kneu

C Half mei voerde een paar jongen in een tuin in Hilversum.

D Eind november is er eveneens een exemplaar in een ander deel van deze plaats gezien.

Goudvink

A Op slechts twee plaatsen is deze soort gesignaleerd; het ging telkens om een of twee exemplaren.

B Begin juni hielden zich twee exemplaren in de componistenwijk van Hilversum op en in die periode is ook een exemplaar in Baarn waargenomen. Totaal waren er drie tuinen met waarnemingen.

Huismus

Hoewel het hele jaar door waarnemingen van deze standvogel zijn gedaan, waren er ook tuinen, waarin de soort nooit is gezien. Voorbeelden hiervan zijn enkele villatuinen, maar ook enkele tuinen in nieuwbouwwijken in Huizen.

A Het maximum aantal in een tuin was 22 exemplaren. De groepsgrootte bleef meestal beperkt tot enkele exemplaren, al zijn er gevallen waarin de grootte uiteen liep van 8-20 exemplaren.

B De groepsgrootte liep in deze periode terug tot drie exemplaren. In Maartensdijk daarentegen was die wat groter en liep deze uiteen van 5-13 exemplaren. In de Hilversumse Meent kwam de Huismus in het broedseizoen in de onderzochte tuinen spaarzaam voor.

C In een tuin in Breukelen is een groep van 25-35 exemplaren gezien.

D De groepjes in de herfst bleven klein. Soms was er een groep van tien tot achttien exemplaren. In een nieuwbouwwijk in Huizen was een keer een groep van 25-30 exemplaren aanwezig.

Ringmus

De waarnemingen van de Ringmus bleven beperkt tot het buitengebied.

A In Kortenhoef hielden zich enkele weken achtereen enige ringmussen op en in Naarden was dat ook het geval.

D Vier waarnemingen waren het resultaat van geregeld observeren in de herfst. Van half mei tot in juni verbleven maximaal zes exemplaren in een tuin in de Hilversumse Meent.

Spreeuw

A De Spreeuw is een van de soorten die regelmatig tuinen bezoekt. In totaal 24 van de 27 tuinen hadden een op meer keren spreeuwen als gast. Het maximum was 23 exemplaren tegelijk, een hele drukte. Lang niet alle tuinen kregen iedere week deze vogelsoort op bezoek; vaak was dat zeer onregelmatig.

B Nog negentien tuinen waren in de lente in trek. Uit de villatuinen bleven zij weg.

C Zomer of niet, de spreeuwen bleven komen en dat was in zestien tuinen.

D De herfstperiode leverde negentien tuinen met spreeuwen op, met een maximum van 35 exemplaren in een tuin.

Zwarte Kraai

A Van de Zwarte Kraai kan niet bepaald gezegd worden dat hij graag tuinen bezoekt. Gedurende de winter zijn er in zes tuinen exemplaren van deze soort waargenomen. Die tuinen lagen op overgangen naar open gebieden of dicht bij broedplaatsen.

3.6 Aves exotica

Het kon niet uitblijven dat er met zo'n intensieve waarnemingsfrequentie ook ontsnapte kooivogels op de lijsten kwamen. Dit jaar waren dat twee soorten namelijk:

Kanarie

In de derde week van februari vloog in de Kerkelanden (Hilversum) een Kanarie rond.

Parkiet spec.

Begin april was een grijze parkiet in een tuin in Maartensdijk aanwezig.

4. Discussie

Zestien soorten kunnen tot de regelmatig in tuinen voorkomende vogels worden gerekend (figuur 1). Daaronder zitten bekende als Merel, Huismus en Spreeuw en ook de Vlaamse Gaai en Ekster. Soorten als Roodborst, Heggemus en Winterkoning behoren tot de vogels, die in de winter in bijna elke tuin voorkomen. Een groep van twaalf soorten komt onregelmatig in de tuinen voor. De Zanglijster is er daar een van. Waarschijnlijk was die vooral in de villatuinen vroeger veel meer voorkomend. Een restgroep van 32 soorten is slechts incidenteel waargenomen. Veelal zijn dit soorten die op doortrek zijn.

Of er vogels in tuinen vooruit of achteruit gaan is nog moeilijk vast te stellen. Deze publikatie is pas de tweede sinds het begin van het onderzoek. Om op basis van twee onderzoekjaren al conclusies te trekken is voorbarig. Uit een sinds 1979 lopend onderzoek in Groot-Brittannië blijkt, dat de winteravifauna in tuinen achteruit is gegaan. Het gaat daar om tien soorten waaronder Huismus, Spreeuw, Koolmees en ook Vink, Ekster en Zwarte Kraai. (Bron: Big Garden Birdwatch 1994). In een Canadees onderzoek naar de winteravifauna van tuinen (Erskine 1992) stelt de onderzoeker, dat mogelijke invloeden op de aantallen vogels worden veroorzaakt door het onaantrekkelijker worden van de winterbiotopen en de verminderde inspanningen van de medewerkers. Weeromstandigheden schenen geen belangrijke rol te spelen. In het Gooi zal dat wel het geval zijn, want in sneeuw- en ijsperiodes is het aantal vogels dat de tuinen bezoekt aanmerkelijk groter dan wanneer het een zachte winter is.

Figuur 1. Bezoekfrequentie van de in het Gooi en omstreken voorkomende vogels.

Incidenteel aanwezige soorten :

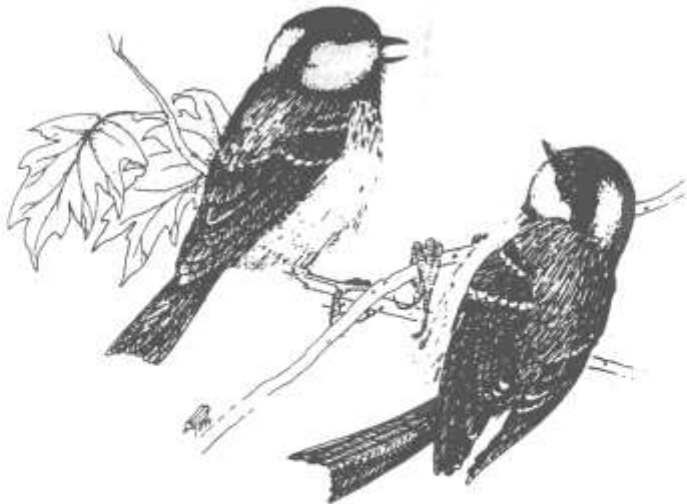
Blauwe Reiger	Sperwer
Havik	Boomvalk
Torenvalk	Holenduif
Ransuil	Gierzwaluw
Kleine Bonte Specht	Boerenzwaluw
Huiszwaluw	Witte Kwikstaart
Grote Gele Kwikstaart	Grote Lijster
Kramsvogel	Gekraagde Roodstaart
Zwarte Roodstaart	Spotvogel
Tuinfluitier	Braamsluiper
Fitis	Fluiter
Vuurgoudhaantje	Grauwe Vliegenvanger
Matkop	Glanskop
Kuifmees	Appelvink
Putter	Kneu
Goudvink	Keep
Ringmus	

Vrij regelmatig aanwezige soorten:

Sperwer	Grote Bonte Specht
Zanglijster	Koperwiek
Zwartkop	Tjiftjaf
Goudhaantje	Zwarte Mees
Staartmees	Groenling
Sijs	Zwarte Kraai

Regelmatig aanwezige soorten:

Houtduif	Turkse Tortel
Winterkoning	Heggenus
Merel	Roodborst
Koolmees	Pimpelmees
Boomklever	Boomkruiper
Vink	Huismus
Spreeuw	Kauw
Ekster	Vlaamse Gaai

Literatuur

- Erskine, A.J. 1992. A Ten-year Urban Winter Bird Count in Sackville, New Brunswick. *Canadian Field Naturalist* 106 (4):499-506
- Snow, B & D. Snow 1988. *Birds and Berries*. T. & A D Poyser. Calton.

